

Profesora Paula Stradiņa dzimta un Sēlijas atmiņa

P.Stradiņa 120 gadu atceres konferences dalībnieki pie piemiņas akmens 2016.g.

17.janvārī pirms 125 gadiem Viesītē, kas tad saucās par Āžu miestu, dzimis izcilais latviešu ārsts prof. Pauls Stradiņš (1896-1958). Tikai 62 gadi bija atvēlēti šīs zemes dzīvei, kas tika veltīti Latvijas medicīnai un savai ģimenei. Šis gads būtu jubilejas gads arī Paula Stradiņa vecākiem, kas dzīvoja Viesītē. Māte Māre dzimusi 1876.gadā, tātad – 145 gadi, tēvs Jānis dzimis 1866.gadā, - 155, meita valodniece Maija Sosāre dzimusi 1926.gadā, - būtu 95, māsa Anna Stradiņa dzimusi 1901.gadā, - 120 gadi. Tomēr nav tik būtiski šie cipari, cik tas, ka mēs neaizmirstam šo ģimeni un visu Stradiņu dzimtu.

Vienā no pirmajiem izdevumiem, kas veltīts profesoram Paulam Stradiņam, minēts, ka Stradiņu dzimta nāk no Augškurzemes, Lietuvas pierobežas. Tā ir seno sēļu zeme Sēlija, kur aizsākas Stradiņu dzimtas vēsture un daudzu citu mūsu valstī pazīstamu un izcilu personību dzīves gaitas, - ar ko mēs lepojamies.

Viesītiešiem pazīstamais un par leģendu kļuvušais ārsts, medicīnas doktors un profesors Pauls Stradiņš bija talantīgs ķirurgs, onkologs, veselības aprūpes organizētājs jaunajā Latvijas valstī, LU un RMI profesors, Rīgas pilsētas 2.slimnīcas, ko tagad saucam par Stradiņa slimnīcu jeb Stradiņiem, medicīniskais direktors un galvenais ārsts. Viņš izveidoja Vēža slimnīcu, un pie tās tika nodibināta žēlsirdīgo māsu skola. Pauls Stradiņš vadīja Bioloģijas un eksperimentālās medicīnas institūtu, bija Onkoloģijas sektora vadītājs un vadīja Medicīnas vēsturnieku biedrību. Viņa savāktā medicīnas priekšmetu kolekcija kļuva par pamatu Medicīnas vēstures muzeja izveidošanai, kas joprojām ir trešais lielākais medicīnas vēstures muzejs pasaulē un tika nosaukts Paula Stradiņa vārdā. Rīgas Stradiņa universitāte savā nosaukumā nes visas Stradiņu dzimtas vārdu. Stradiņu vērtības, dzīvesziņa un principi, kas mantoti vairākās paaudzēs, ir tas, ko šī augstskola vēlas redzēt savos studentos, kas te apgūst prestižo ārsta profesiju.

Paula Stradiņa māsa daktere Minna Stradiņa Vitomska (1897-1978) savu ārstes mūžu veltīja onkoloģijai. Viņa bija rajona ārste Jēkabpils apriņķa Saukas, Zalves un Sunākstes pagastos līdz 1935. gadam, bet pēc tam ārste Rīgā. Paula Stradiņa māsa

Anna Stradiņa (1901-1953) bija ķirurgē, onkoloģe, kā arī veica pētījumus vēža ārstēšanā.

Stradiņu dzimtas pēcteči sasnieguši profesionālus panākumus un guvuši ievēribu un atzinību gan Latvijā, gan pasaulē. Ne tikai profesors Pauls Stradiņš izpelnījies godu savā dzimtajā pusē, bet mūsu piemiņā spilgti paliek arī viņa dēls Jānis Stradiņš (1933-2019), pazīstams ķīmiķis, zinātņu vēsturnieks, profesors un akadēmiķis.

Ārstu Paula un Ņinas Stradiņu ģimenē augs dēls Jānis un trīs meitas. No bērniem vecāku profesiju izvēlējās tikai Asja – fizikālās un rehabilitācijas ārste Asja Eglīte. Meita Maija studēja valodniecību un tā pietuvojās medicīnai. Viņa bija mediķiem un citiem angļu valodas studētājiem pazīstamā Maija Ņina Sosāre, filoloģijas zinātņu kandidāte, docente, ilggadēja Rīgas Medicīnas institūta Svešvalodu katedras vadītāja, viena no angļu-latviešu vārdnīcas sastādītājiem, tās redaktore. Ar medicīnu mazāk saistīta bija trešā Paula Stradiņa meita māksliniece un arhitekte Irēna Stradiņa.

Vairāki Paula Stradiņa mazbērni kļuvuši par ārstiem. Maijas Sosāres meitas Lindas ģimenē visi ir ārsti. Medicīnas zinātņu doktore Linda Sosāre ir gastroenteroloģe. Dr. Vilnis Sosārs ir onkologs ķīmijterapeits, algologs (sāpju ārsts), paliatīvās aprūpes speciālists, endoskopists. Viņu vecākais dēls dr. Pēteris Sosārs ir zobu veselības speciālists - ortodonts, bet jaunākais dēls dr. Dāvis Sosārs ir radiologs-diagnosts.

Dakteres Lindas Sosāres divi brālēni ir kardiokirurgi – profesors Andrejs Ērglis un medicīnas zinātņu doktors, profesors Pēteris Stradiņš. Savukārt ASV dzīvojošais prof. Pētera Stradiņa brālis prof. Pauls Stradiņš ir ievērojams fiziķis.

Šo uzskaitījumu varētu vēl turpināt, bet jānobeidz ar akadēmiķa Jāņa Stradiņa savulaik teikto par savu dēlu Pēteri Stradiņu:

„Mans lielākais gandarījums ir tas, ka dēls Pēteris nupat ievēlēts Zinātņu akadēmijā par korespondētājlocekli medicīnā [..]. Laikam gan vēl lielāks gandarījums būtu manam tēvam profesoram, ka mazdēls gājis viņa pēdās un sasniedzis patiešām augstas virsotnes sirds ķirurgijā. Viņš jau bija arī tas, kas mani atveda atpakaļ Viesītes novadā. No otras puses, ir arī prieks, ka pašreiz mūsu vietējās zinātnes elitē nokļuvuši četri Stradiņi – divi Pauļi, viens Pēteris un pie reizes arī es – tas laikam ir samērā unikāls gadījums Latvijas zinātņu vēsturē; zināmā mērā analogija ar Bernulli dinastiju 18.gadsimta fizikā un matemātikā un varbūt arī Stenderiem. Bet cilmes vieta šajā gadījumā ir bijis Āžu miests – Viesīte..”.

Tas ir akadēmiķa Jāņa Stradiņa salīdzinājums, bet vai mēs apzināmies, ka Viesīte un Sēlija ir ievērojamas dzimtas šūpulis? Šķiet, tik seni notikumi, bet tā ir mūsu atmiņa, ko glabājam muzejos, bibliotēkās un rakstos. Vai cilvēks var būt bez atmiņas un vai kāda vieta var pastāvēt bez atmiņu krātuves? Tāpēc katrā novadā, mazpilsētā, pat pagastā ir muzeji un muzejtelpas, kur darbojas šo atmiņu krātuves ar cilvēkiem, kas par to ne tikai rūpējas, bet darbojas kā atmiņu krājēji un stāstītāji. Ar vārdu atmiņas te saprotam ne tikai to, ko atceramies, bet arī vēsturiskus un kultūrvēsturiskus priekšmetus, tajā skaitā fotogrāfijas, pētījumus, dzimtu vēsturi, grāmatas un citas laiku liecības.

Kā zināms, ir izstrādāts likumprojekts par vēsturiskajām zemēm, ko parakstījis Latvijas Valsts prezidents Egils Levits, un ar 2021.gada 1. jūliju spēkā stājas „Latviešu vēsturisko zemju likums”.

https://www.president.lv/storage/kcfinder/files/Likumprojekts_Vesturisko_zemju_likums_24092020.pdf

Pirmais teikums tajā skan: „Latvijas Republika 1918.gada 18.novembrī ir izveidota, apvienojot latviešu vēsturiskās zemes – Vidzemi, Latgali, Kurzemi, Zemgali un Sēliju”. Diemžēl kārtējā teritoriālā reforma sadalīs Sēliju vēl nelogiskāk kā tagad, bet vai Sēlijas atmiņai tāpēc arī jādalās? Tai jāpastāv vienotai, tāpēc jābūt vienotām arī šīm atmiņas krātuvēm – muzejiem un muzejtelpām Sēlijā. Sadarbība ir veids, kā uzturēt sēļu zemes Sēlijas vienotību šajā situācijā. Jāsaglabājas muzejiem vietās, kur tie ir un kur tie attīstās, nevis jāpievienojas esošajiem lielajiem muzejiem. Pagastu, mazpilsētu un arī Viesītes atmiņu nevaram atdot citiem. Mums nozīmīga ne tikai profesora Paula Stradiņa dzimta, bet arī citas, kas no šejienes izgājušas plašajā pasaulē. Kāds no Sēlijas novadiem var uzņemties kļūt par esošo muzeju centru jeb koordinatoru. Tādi jau ir Kurzemē, Zemgalē, Vidzemē un Latgalē. Tā mēs pierādīsim jaunā likuma nepieciešamību un reālu darbību mūsu Sēlijā.

Ilma Svilāne, *Sēļu kluba* vadītāja